

Asia Maalauksen tekeminen valokuvasta

Hakija X

Annettu 11.11.2014

Tiivistelmä

Asiassa oli kyse siitä, voiko tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitusta valokuvasta tehty fotorealistinen maalaus loukata valokuvaajan oikeutta valokuvaan. Tekijänoikeusneuvosto ei sille esitetyn aineiston perusteella voinut esittää kantaansa yksittäistapaukseen.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausunnon, voiko valokuvasta tehdä fotorealistisen maalauksen ja kenelle kuuluu maalauksen tekijänoikeus. Hakija on lisäksi kysynyt, syntyykö valokuvaajalle tekijänoikeus valokuvaan, jonka hän on ottanut öljyvärimaalauksestaan ja muokannut valokuvaa kuvankäsittelyohjelman avulla.

Hakija kertoo, että vastineenantajan internetsivuilla on vastineenantajan tekemä fotorealistinen eli valokuvamaisen realistinen maalaus hakijan ottamasta valokuvasta. Hakijan on liittännyt lausuntopyyntöönsä linkin internetsivulleen, jossa on kyseessä oleva värivalokuva sekä linkin vastineenantajan sivulle, jossa on nähtävissä vastineenantajan öljyvärimaalauksen värikuvana.

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut yksityishenkilö RV:lle tilaisuuden antaa vastine asiassa. RV on löytänyt nyt kyseessä olevan maalauksaiheen ja maalannut sen itse öljyväreillä. Vastineenantaja valitsi aikoinaan tyylikseen maalata tarkkaa ja ilmaisevaa taidetta. Lakimiehen avustuksella tehdyn selvityksensä perusteella vastineenantaja vakuuttui, että tekijänoikeuslakia noudattaen hänen oli mahdollista valita maalauksaiheensa esi-

merkiksi luonnosta, lehdistä tai muista kuvista ja omakätisesti maalata valitsemastaan aiheesta öljyvärimaalaus. Vastineenantaja on signeerannut itse nyt kyseessä olevan maalauksensa. Hakijan valokuva on ollut vastineenantajalla vain mallina eikä hän ole muuten hyödyntänyt hakijan valokuvaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Valokuvan suojamuodot tekijänoikeuslaissa

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Vakiintuneen näkemyksen mukaan ideat, aiheet, periaatteet yms. jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Tekijänoikeus ei estä kahta henkilöä esimerkiksi maalaamasta taulua samasta aiheesta. Suojan kohteena on se teoksen ilmenemismuoto, johon tekijä on omaperäisellä tavalla ajatuksensa saattanut.

Euroopan unionin tuomioistuin on lausunut nimenomaisesti 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että valokuva voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys. Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan tekijä voi tehdä vapaita luovia ratkaisuja monilla eri tavoilla ja

monissa eri kuvan toteutuksen vaiheissa. Valmisteluvaiheessa tekijä voi valita lavastuksen, kuvattavan henkilön asennon ja valaistuksen. Henkilökuvaa ottaessaan hän voi valita rajauksen, kuvakulman ja haluamansa tunnelman. Vedosta tehdessään tekijä voi valita eri kehitysmenetelmistä sen, jota hän haluaa käyttää, tai käyttää tarvittaessa tietokoneohjelmaa.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvan teostasoa muun muassa lausunnossaan TN 2013:3, jossa valokuva ilmensi draamaattista tunnelmaa, jonka kuvaaja on rakentanut luovilla valinnoilla esimerkiksi valojen käytössä, ajoituksessa, syväterävyydessä sekä kuvan sommittelussa ja rajaamisessa. Suorittamansa kokonaisarvion perusteella tekijänoikeusneuvosto katsoi, että valokuva oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Tekijänoikeusneuvosto piti teoskynnyksen ylittymistä kuitenkin rajatapauksena.

Lausunnossaan TN 2003:6 tekijänoikeusneuvosto totesi, että olympiatulen sytyttämisestä otettu valokuva oli historiallisesta merkittävydestään huolimatta tavanomainen, ajankohtaisesta tapahtumasta kertova valokuva, joka ei erityisesti ilmentänyt valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä ja persoonallista panosta.

Tekijänoikeuslaista tai sen esitöistä ei ilmene selkeitä perusteita sille, mille tasolle teosvalokuvan teoskynnys tulisi asettaa. Hallituksen esityksen 287/1994 mukaan valokuvateoksiin sovelletaan samoja säännöksiä kuin kuvataiteen teoksiin. Teostason määrittely on jätetty oikeuskäytännön tehtäväksi. Oikeuskirjallisuudessa mm. Rainer Oesch ("Det reformerade upphovsrättsliga skyddet av fotografier". Nordiskt Immateriellt Rättsskydd 4/1996, s. 396.) ja Per Jonas Nordell ("Rätten till det visuella" 1997 s. 103–116) ovat todenneet valokuvateosten teoskynnyksen olevan sama kuin kuvataiteen teosten, joiden teoskynnys on matala. Toisaalta Harenko ym. katsovat, että käytännössä on perusteltua asettaa valokuvien teoskynnys melko korkealle ja katsoa teoksiksi vain valokuvat, jotka selvästi ilmentävät tekijänsä luovuutta ja ovat itsenäisiä ja omaperäisiä. (Harenko ym. "Tekijänoikeus - kommentaari ja käsikirja" 2006 s. 429).

Valokuvan teostason ylittymisen arvioimiseksi on huomioitava yhtäältä valokuvana ilmenevä lopputulos ja toisaalta valokuvaajan tekemät lopputulokseen vaikuttaneet valinnat. Valokuvan teostasoa arvioitaessa on tarkasteltava valokuvaa eri elementtiensä muodostamana kokonaisuutena. Valokuvaaja voi tehdä lopputulokseen vaikuttavia valintoja ennen valokuvan ottamista muun muassa oivaltamalla kuvaushetkeen liittyvät erityispiirteet,

sommittelemalla kuvauskohteen, valitsemalla kuvan rajauksen, kontrastin, terävyysalueen, kuvakulman, valotuksen tai kuvauskohteen lisävalaisemisen. Valokuvaaja voi kuvan otettuaan käsitellä valokuvaa.

Valokuvan julkaisemisella tai julkaisemattomuudella ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, ylittääkö valokuva teoskynnyksen vai ei. Valokuvaajan ammattitaidon tasolla tai sen puutteella ei itsessään ole merkitystä valokuvan teoskynnyksen arvioimisessa. Amatöörivalokuvaajakin voi luoda teosvalokuvan. Valokuvan tarkoituksella kuten sillä, onko kuva tarkoitettu esimerkiksi lehtikuvaksi, valokuvanäyttelyyn tai perheen valokuva-albumiin ei ole merkitystä arvioitaessa teoskynnyksen ylittymistä.

Valokuva voi ylittää teoskynnyksen ja saada suojaa teoksena, jos valokuva ilmentää valokuvaajansa omaperäisiä valintoja. Eräänä arviointikriteerinä voidaan käyttää oletusta siitä, että kukaan muu ei olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen saatuaan tehtävän valokuvata samaa kohdetta. Valokuvan on oltava tällä tavalla valokuvaajansa henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos.

Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa. Tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Valokuvaajalle tekijänoikeuslain 49 a §:ssä säädetyt oikeudet ovat muuten hyvin samankaltaiset valokuvateoksen tekijän oikeuksien kanssa. Tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Valokuvan suoja siirrettiin tekijänoikeuslakiin 1.5.1995 erillisestä laista (laki oikeudesta valokuvaan 405/61). Tällöin tehtiin myös ero teosvalokuvan (tekijänoikeuslain 1 §) ja muun valokuvan (tekijänoikeuslain 49 a §) välille.

Tekijänoikeuslain 49 a §:n 1 momentin mukaan valokuvaajalla olisi oikeus määrätä kuvasta muuttamattomana tai muutettuna. Oikeudet ulottuisivat kuvan kappaleiden valmistamiseen ja kuvan näyttämiseen. Kappaleiden valmistusoikeutta koskevaa säännöstä on yksinkertaistettu niin, että säännökseen ei ole otettu mainintaa kappaleen valmistuksen tekotavoista. Oikeus koskee kappaleen valmistusta "valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen". Valmistustapojen esimerk-

kiluettelo on tarpeeton. Lain sisältö on tarkoitettu pidettäväksi ennallaan. (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta 287/1994 s. 54–55).

Tekijänoikeuslain 49 a §:ssä ei ole viittausta lain 2.1 §:ään, jonka mukaan: ”Tekijänoikeus tuottaa --- yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, *toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen* (korostus tässä)”.

Korkein oikeus on ottanut ratkaisussaan KKO 1979 II 64 kantaa tekijänoikeuskysymyksiin, jotka koskivat maalauksen tekemisestä lapsia esittävästä valokuvasta. Asiassa oli kyse siitä, että henkilö A oli maalannut taulun käyttäen esikuvanaan henkilön B valmistamaa julkistettua valokuvaa sekä asettanut sen julkisesti näytteille ja myytäväksi. Korkein oikeus katsoi, että maalaus ei ollut valokuvan kappale, vaan valokuvan pohjalta syntynyt itsenäinen teos. A ei täten ollut syyllistynyt tekijänoikeuden loukkaukseen. Vastaavantuyppejä tilanteita on arvioitu myös esimerkiksi ruotsalaisessa oikeuskäytännössä. Ratkaisuissa on päädytty samanlaiseen lopputulokseen kuin mainituissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa, eli valokuvan ja siitä tehdyn piirroksen tms. melko vähäistenkin erojen on katsottu osoittavan, että kyse on ollut eri tuotteista, eikä loukkausta täten ole tapahtunut.

Ratkaisua on kommentoinut Rainer Oesch (Oikeus valokuvaan, 1993, s.197 - 204). Maalauksen on ollakseen valokuvan kappale oltava hyvin tarkka kopio valokuvasta. Yksittäistapauksessa jää kokonaisvaikutelman pohjalta ratkaistavaksi, onko kysymyksessä kappale valokuvasta, valokuvan muunnelma vai uusi itsenäinen ja omaperäinen teos. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Immateriaalioikeuden oppikirja, 1989, s. 61; Oesch, Rainer: Oikeus valokuvaan, s. 167, 178–179)

Analyysi ja johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut oikeudenhaltijan sille toimitettavaa paperitulostetta valokuvastaan ja vastineenantajan internetsivulla olevaa kuvaa vastineenantajan maalauksesta. Suorittamansa kokonaisarvion perusteella tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan valokuva ei ilmennä valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä ja persoonallista panosta siinä määrin, että kyseessä olisi tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Näin ollen hakijan

valokuva saa ainoastaan tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitettua suojaa.

Asiassa on arvioitavana, onko kyseessä oleva maalaus valokuvan kappale. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitettu valokuvan kappaleen valmistaminen muutettuna ei tarkoita vain kyseisen valokuvan muokkaamista valokuvauksen keinoin vaan myös kopiointia toista tekotapaa käyttäen. Maalaus-tekniikka tuottanee kuitenkin väistämättä eroa verrattuna valokuvaan eivätkä kuva ja maalaus useinkaan ole siinä määrin identtisiä, että ne olisivat saman valokuvan kappaleita. Tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitettua valokuvaa voi käyttää maalauksen esikuvana mutta täysin identtinen maalaus voi olla valokuvan kappale.

Tekijänoikeusneuvosto ei sille esitetyn aineiston perusteella pysty asianmukaisesti arvioimaan, missä määrin vastineenantajan maalaus poikkeaa hakijan valokuvasta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se ei toimivaltansa puitteissa ota kantaa siihen, voidaanko asiaa arvioida muun kuin tekijänoikeuslain perusteella.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Satu Kangas, Ilmo Laevuo, Mari Lampenius, Jussi Mäkinen, Kirsi-Marja Okkonen, Anne Salomaa, Pekka Sipilä ja Riikka Tähtivuori.